

Оксана Вінтоняк, кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри педагогіки та методик навчання
освітніх галузей і технологій початкової освіти
Коломийського педагогічного фахового коледжу

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті на основі аналізу ухвалених Верховною Радою, Урядом, МОН України документів з'ясовано тенденції розвитку фахової передвищої освіти в період режиму воєнного стану, від 24 лютого 2022 р., коли розпочалася повномасштабна агресія РФ проти України, до початку 2024 р. У цьому періоді виокремлено три стадії: першу (24 лютого – кінець квітня 2022 р.) визначено як стадію стратегічної невизначеності; другу (кінець квітня – серпень 2022 р.) – як стадію адаптації до умов воєнного стану; третю (серпень 2022 р. – початок 2024 рр.) – як стадію стабілізації та подальшого вдосконалення функціонування системи фахової передвищої освіти. Проаналізовано науковий дискурс щодо її ролі та місця у системі національної освіти.

Ключові слова: фахова передвища освіта; заклад фахової передвищої освіти; вища освіта; професійна (професійно-технічна) освіта; режим воєнного стану; повномасштабна збройна агресія РФ проти України.

Табл. 1. Літ. 15.

**Oksana Vintoniak, Ph.D. (Philology), Head of the
Pedagogy and Teaching Methods of
Educational Fields and Technologies of Primary Education Department
Kolomyia Pedagogical College**

DEVELOPMENT OF THE VOCATIONAL PREVIOUS EDUCATION UNDER THE CONDITION OF MARTIAL STATE

The article, based on an analysis of documents adopted by the Verkhovna Rada, the Government, and the Ministry of Education and Science, clarifies the essence, features, and trends in the formation and development of professional pre-higher education during the period of martial law, from February 24, 2022, when the large-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine began, until the beginning of 2024.

Considering the nature of management decisions and the challenges and essence of the tasks that needed to be addressed, three distinct stages are identified and characterized within the specified period, differing in duration and content: the first stage (February 24 – late April 2022) is defined as the stage of strategic uncertainty, when the national system of Ukraine unexpectedly faced new unprecedented challenges and tests; the second stage (late April – August 2022) – as the stage of adaptation to the conditions of martial law and addressing the problems of academic mobility and relocation of professional pre-higher education institutions from the temporarily occupied territory of Ukraine by the Russian Federation; the third stage (August 2022 – early 2024) – as the stage of stabilization and further development and improvement of the functioning of the professional pre-higher education system. Despite the somewhat conditional nature of this periodization scheme, it reflects the general dynamics and peculiarities of the unfolding of the process under study.

In the conditions of the full-scale Russian-Ukrainian war, the discourse on the role and place of professional pre-higher education in the national education system, which began in the second half of 2019, continued. In its development, two main trends are identified and characterized. The first, most natural and predictable trend, manifested itself in scientific and analytical studies, where professional pre-higher education is considered as a separate, independent component of the national education system of Ukraine, alongside its other components. The second trend emerged in the consideration of professional pre-higher education in the context of the expediency of its integration with higher education (due to common principles of functioning) and/or vocational (vocational-technical) education, which also addressed similar tasks of training future professionals.

Keywords: professional pre-higher education; institution of professional pre-higher education; higher education; vocational (vocational-technical) education; martial law; full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine.

Постановка проблеми. Ухвалений 6 червня 2019 р. Закон України “Про фахову передвищу освіту” офіційно задекларував виникнення нового складника національної системи освіти та започаткував складні процеси його становлення. Час від появи цього акта до 24 лютого 2022 р., коли розпочалася повно-

масштабна агресія РФ проти України, визначаємо як перший етап розвитку фахової передвищої освіти (ФПО). Він позначився реалізацією визначених у нормативно-правовому забезпеченні нововведень, впливом пандемії COVID-19 на функціонування закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), розгортанням наукового дискурсу щодо місця та

ролі ФПО в системі національної освіти та ін. Запровадження в Україні воєнного стану зумовило якісно новий етап розвитку ФПО та висунуло на порядок денний завдання і виклики, з якими раніше національна система освіти не зіштовхувалася. Отже, порушена проблема відзначається науковою актуальністю, практичною значущістю та потребує предметного аналізу.

Аналіз останніх досліджень з означеної проблеми виявив загальну тенденцію, згідно з якою вітчизняні науковці традиційно зосереджувалися на вивченні розвитку закладів вищої освіти (ЗВО), передусім університетів, тоді як коледжі, технікуми, училища залишалися обабіч їх інтересів. Утім, ухвалення Закону України “Про фахову передвищу освіту” (2019) активізувало науковий дискурс щодо їх ролі, місця в системі національної системи освіти (О. Домінський, Т. Іщенко, Р. Курок, П. Лузан, Т. Равчина, В. Радкевич [12], А. Соя, Л. Сумбаєва, І. Хижняк, М. Хоменко, Г. Шемелюк, О. Шаров та ін.). Його доповнюють окремі студії про стан і розвиток вищої та фахової передвищої освіти в Україні за умов воєнного стану (А. Вітренко [1], Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець [1; 13] та ін.). Пропонована стаття робить певний внесок у системний дискурсивний аналіз цієї проблеми.

Мета статті – на основі аналізу ухвалених Верховною Радою, Урядом, МОН України документів з’ясувати сутність, особливості, тенденції розвитку нового (другого) етапу становлення ФПО від 24 лютого 2022 р., коли розпочалася повномасштабна агресія РФ проти України, до початку 2024 р.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна збройна агресія Росії проти України започаткувала новий етап розвитку національної системи освіти та ФПО як його складника. Зважаючи на характер управлінських рішень та виклики і сутність завдань, які потребували розв’язання, у ньому виокремлюємо три різні за тривалістю і змістом стадії: першу (24 лютого – кінець квітня 2022 р.) визначаємо як стадію стратегічної невизначеності, коли національна система України несподівано опинилася перед новими небаченими раніше випробуваннями і викликами; другу – кінець квітня – серпень 2022 р. – як стадію адаптації до умов воєнного стану та розв’язання проблем академічної мобільності і релокації ЗФПО з тимчасово окупованих РФ територій України; третю (серпень 2022 початок 2024 рр.) – як стадію стабілізації та подальшого розвитку і вдосконалення функціонування системи ФПО. Визнаємо певну умовність такої схеми періодизації, позаяк хронологічні межі означених стадій не є чіткими та об’єктивно накладалися одні на одних. Утім, вона відображає загальну динаміку та особливості розгортання досліджуваного процесу.

Зважаючи на відкриті джерела інформації, можемо стверджувати, що на рівні органів законодавчої і виконавчої влади не розроблялося спеціальних планів щодо функціонування національної системи освіти України на випадок повномасштабної збройної агресії, хоча війна з РФ фактично тривала майже шість років. Тому на першій стадії система освіти трансформувалася, згідно з нормативно-правовими актами, ухваленими Верховною Радою, Урядом, МОН на основі чинного законодавства.

Такими першими ключовими документами стали Закон України “Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” від 24 лютого 2022 р. [9] та “Роз’яснення МОН щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану” від 24 лютого 2022 р. [14]. У них зазначалося, що за умов збройної агресії в Україні вводиться воєнний стан як “особливий правовий режим”, що передбачає надання органам державної влади, військовим адміністраціям, органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для забезпечення державної незалежності і територіальній цілісності України.

Зі свого боку, 24 лютого 2022 р. МОН України закликала “зберігати спокій і розсудливість”. Органам управління освітою різних рівнів та закладам освіти всіх типів належало продовжувати надання освітніх послуг у встановлених обсягах та забезпечувати виконання заходів цивільного захисту учасників освітнього процесу за умов виникнення надзвичайної ситуації [14]. Проте наступного дня, 25 лютого 2022 р., очільник МОН у телеграм-каналі рекомендував припинити освітній процес, оголосити двотижневі канікули та наголошував на необхідності дотримуватися пильності і заходів безпеки [15].

Концептуальне значення для здійснення стратегічного й оперативного управління системою національної освіти за умов воєнного стану мав Закон України, ухвалений Верховною Радою 15 березня 2022 р., згідно з яким на час дії воєнного стану МОН України отримало повноваження щодо здійснення загального управління системою освіти та розв’язання нормативно-правових питань, які не були врегульовані чинним законодавством. Передусім вони стосувалися забезпечення соціальних гарантій і трудових прав учасників освітнього процесу (збереження місця роботи і навчання, виплати зарплати, стипендій тощо) [4].

Оперативно реагуючи на чергові виклики і потреби за складних умов стратегічної невизначеності упродовж першої стадії, МОН України ухвалило і забезпечило реалізацію близько 20 наказів і роз’яснень щодо функціонування ЗВО і ЗФПО. Вони стосувалися чинних, згідно з даними ЄДЕБО на початок 2022 р., 320 вишів, які мали у своїй

структурі 450 філій і фахових коледжів та 45 самостійних коледжів. У них здобували освіту ступенів молодшого бакалавра – 3,6 тис. осіб, бакалавра – 712,2 тис. осіб, магістра і спеціаліста – 268,3 тис. З них 6,4 тис. студентів навчалися у фахових коледжах різних форм власності [1, 9–11].

У розпорядженні МОН України від 2 березня 2022 р. органам освіти різних рівнів та керівникам ЗВО і ЗФПО рекомендувалося після завершення канікул організувати освітній процес у “будь-якій формі” та наказувалося систематично інформувати про стан і місце перебування його учасників [11]. А 7 березня профільне міністерство видало адресний наказ “Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану”, який, окрім означених вище, передбачав комплекс заходів щодо організації в них освітнього процесу [8].

Для забезпечення функціонування ЗФПО у нормативно-правовому полі України МОН України видало низку листів і розпоряджень щодо реалізації права на повноцінну академічну мобільність здобувачів освіти і викладачів ЗФПО і ЗВО, розташованих на території ведення бойових дій, та щодо важливих, нагальних змін в організації освітнього процесу і освітньої діяльності (завершення 2021/22 н. р.; здійснення (перенесення) процедур акредитації та атестації; порядок вступу до ЗВО і ЗФПО, їх фінансування тощо) [6].

Для забезпечення стабільності функціонування ЗФПО у період дії правового режиму воєнного стану важливе значення мали ухвали та роз’яснення міністерства щодо врегулювання відносин і трудових прав учасників освітнього процесу. Вони стосувалися запровадження дистанційного режиму навчання; надання відпусток особами, які перебували за кордоном, оплати праці під час вимушеного призупинення освітнього процесу тощо [6; 8].

Гадаємо, дещо запізно, лише через місяць після повномасштабного вторгнення, Уряд України денонсував “деякі” угоди про співробітництво з РФ у сфері освіти та науки [7].

Не вдаючись до оцінних характеристик ухвалених Верховною Радою, Урядом, МОН України

конкретних рішень, можемо констатувати, що за складних непередбачуваних умов воєнного стану вони загалом забезпечили контрольованість, керуваність і збереження цілісності функціонування національної системи освіти.

На тлі зростання масштабів та загострення збройного військового протистояння актуалізувалася проблема академічної мобільності та релокації ЗФПО, що почала розв’язуватися на першій умовно виокремленій нами стадії та становить основний зміст і особливість другої стадії їх розвитку за умов воєнного стану. Це питання має стати предметом окремого дослідження, тож зараз на конкретних прикладах увиразнимо його окремі аспекти.

Виважена і продумана політика профільного міністерства щодо академічної мобільності стала важливим підґрунтям і чинником забезпечення керуваності і контрольованості розвитку всієї системи освіти. Перший міністерський лист від 18 березня 2022 р. з покликанням на попередні документи досить декларативно констатував потребу реалізації прав здобувачів освіти на академічну мобільність [6]. Чітко і докладно пов’язаний з нею процес унормовували внесені Постановою Кабміну від 13 травня 2022 р. зміни. Поряд зі збереженням соціальних гарантій учасників освітнього процесу вони передбачали узгодження питання щодо їх вимушеного виїзду за кордон, визначали порядок участі в програмах академічної мобільності за участі зарубіжних партнерів, характер стосунків і дій після повернення до ЗВО і ЗФПО, де навчалися раніше, та ін. [5].

Паралельно розв’язували пов’язане з академічною мобільністю питання релокації. Згідно з оперативними даними МОН України, станом на 1 серпня 2022 р. було часткового пошкоджено 1975 та повністю зруйновано 225 закладів освіти, з них 9 ЗФПО [2, 163–164]. За таких умов, як засвідчують наведені в таблиці 1 дані щодо педагогічних та індустріально-педагогічних фахових коледжів, згідно з наказами міністерства, розгортався започаткований ще у квітні 2014 р. процес переміщення коледжів і технікумів, які продовжували освітню діяльність на нових місцях розташування та з червня 2019 р. отримували статус ЗФПО.

Таблиця 1

Педагогічні та індустріально-педагогічні фахові коледжі, переміщені з тимчасово окупованих РФ та прифронтових територій у відносно безпечні регіони України (складено за матеріалами сайтів зазначених ЗФПО)

Заклад, що зазнав релокації	Базовий заклад, час евакуації	Спеціальності, кваліфікації, за якими готують фахівців
Кадіївський (до 2017 р. Стахановський) педагогічний коледж	Навчально-виробнича база Лисичанського педагогічного коледжу (жовтень 2014 р.); м. Лубни Полтавської області (червень 2022 р.)	“Соціальна робота” (соціальний педагог, соціальний працівник), “Дошкільна освіта” (вихователь дітей в ЗДО)

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Комунальний заклад “Покровський педагогічний фаховий коледж”	Полтавський національний університет ім. В.Г. Короленка (квітень 2022 р.)	Середня освіта (Вчитель з трудового навчання та креслення основної школи). Додаткова кваліфікація “Керівник гуртка декоративно- прикладного мистецтва”
Рубіжанський індустріально- педагогічний фаховий коледж	Коломийський індустріально- педагогічний фаховий коледж (травень 2022 р.)	“Професійна освіта” (за спеціальностями), “Соціальна робота”
Бериславський фаховий педагогічний коледж ім. І.Ф. Беньковського Херсонського державного університету	Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (квітень 2022 р.)	“Дошкільна освіта” (Вихователь закладу дошкільної освіти); “Початкова освіта” (Вчитель початкових класів ЗЗСО)
Личичанський педагогічний фаховий коледж Луганського національного університету ім. Т. Шевченка	м. Лубни, Полтавської області (червень 2022 р.)	“Дошкільна освіта”; “Початкова освіта”; “Середня освіта” (за спеціальностями)

Аналіз чинного в період запровадження в Україні воєнного стану нормативно-правового забезпечення свідчить, що ухвалені Верховною Радою, Урядом і МОН України документи стосувалися загальних стратегічних питань функціонування національної системи освіти та безпеки і соціального захисту учасників освітнього процесу. А питання щодо змісту та інших конкретних аспектів організації освітнього процесу різних типів закладів освіти розв’язувалися міністерством та його профільними структурами. Такі ухвали і рішення визначали зміст і характер розвитку ФПО на третій стадії розвитку ФПО.

Згідно з аналізом матеріалів, представлених у розділі “Фахова передвища освіта” урядового сайту “Osvita.ua” (<https://osvita.ua/legislation/faxova-peredvyshha-osvita/>), у серпні 2022 – лютому 2024 рр. було ухвалено понад три десятки документів щодо функціонування ЗФПО. Вони здебільшого стосувалися порядку проведення їх акредитації та інституційного аудиту; затвердження освітніх стандартів різних спеціальностей; акредитації ОПП; вступних кампаній 2022, 2023, 2024 років; визначення (уточнення, зміни тощо) обсягів державного замовлення підготовки фахових молодших бакалаврів з окремих спеціальностей; порядку вступу до ЗФПО на основі базової середньої освіти та ін. Паралельно почали переглядати ухвалені за екстремальних умов стратегічної невизначеності (24 лютого – березень 2022 р.) урядові рішення в напрямі налагодження планового, поступального процесу функціонування ЗФПО.

Про системну цілеспрямовану діяльність МОН України з формування базових засад поступального розвитку ФПО як окремого повноцінного складника національної системи України засвідчує ухвалення за умов воєнного стану таких базових документів, як “Типове положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої

освіти” (2 травня 2023 р.); “Про підготовку здобувачів фахової передвищої освіти” (7 листопада 2023 р.) та ін.

Окремо відзначимо оприлюднений для громадського обговорення 8 серпня 2023 р. на сайті урядового порталу проект нового переліку галузей знань і спеціальностей з підготовки здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Він структурно і кількісно наближає до переліку галузей Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО 2011) та знаменує важливий крок щодо переходу на єдині статистичні стандарти і системи класифікації для порівняння національної статистики з міжнародними стандартами ООН. На час підготовки статті цей довгоочікуваний і важливий для інтеграції в європейський освітній простір документ не був ухвалений.

За умов повномасштабної російсько-української війни тривав розпочатий у другій половині 2019 р. дискурс щодо ролі та місця ФПО в системі національної системи. У його розвитку ще виразніше відстежуємо два основні попередні тренди / тенденції. Перший, з нашої точки зору, найбільш закономірний, прогнозований, виявився в науково-аналітичних студіях на кшталт “Актуальні питання функціонування та розвитку системи освіти України в умовах збройної агресії рф проти України” (2022), “Вища освіта в Україні: зміни через війну” (2023) [1], “Освіта України в умовах воєнного стану” (інформаційно-аналітичні збірники 2022 і 2023 рр.) [2; 13] та ін. У них ФПО розглядається як окремий самостійний складник системи освіти, поряд зі дошкільною, загальною середньою, професійною (професійно-технічною) вищою, позашкільною освітою.

У середовищі управлінців та науковців відразу сформувалося чітке розуміння того, що з 24 лютого 2022 р. Україна та її система освіти ввійшли в етап функціонування за екстремальних умов. Його

особливість полягає в необхідності поєднання нерозв'язаних у минулому завдань, що потребують логічної реалізації, та викликаних війною нових завдань, які визначатимуть перспективи подальшого розвитку української освіти [2, 161]

У такому контексті з'ясовується складна ситуація, у якій опинилися ЗФПО в період запровадження воєнного стану. Після ухвалення червневого 2019 р. Закону України “Про фахову передвищу освіту” більшість колишніх вишів I–II рівнів акредитації перетворилися на заклади ФПО. Позаяк молодший спеціаліст раніше вважався ступенем вищої освіти, а ЗФПО втратили статус закладів вищої освіти, 2022 р. на рівні програм підготовки молодшого спеціаліста завершили навчання особи, які вступили на них раніше. Таким чином до ЗФПО набирали студентів на програми підготовки фахових молодших бакалаврів. Згідно зі згаданим Законом, це був освітньо-професійний ступінь ФПО, який відрізнявся від кваліфікації молодший бакалавр, що здобувалася на короткому циклі вищої освіти [13, 61].

Варто погодитися з думкою науковців: хоча 2019 р. в Україні започаткували підготовку фахових молодших бакалаврів, системного бачення ролі та місця цього освітнього рівня у системі підготовки фахівців не випрацювали. Модель їхньої підготовки за чинними програмами важко визнати “життєздатною”, позаяк вона має віднайти своє унікальне позиціонування щодо чинного та популярного і зрозумілого ринку праці для здобувача ступеня молодший бакалавр, тотожного старому ступеню молодший спеціаліст. Констатація ситуації, згідно з якою фахових молодших бакалаврів готують фахові коледжі, а молодших бакалаврів – університети, є недостатньо переконливою [13, 64]

Другий тренд став продовженням попередньої тенденції розгляду ФПО в контексті інтеграції з вищою освітою та/або професійною (професійно-технічною). У першому випадку вона аргументувалася подібними загальними засадами функціонування ЗВО (університет, академія, інститут) та ЗФПО (фаховий коледж), які здійснювали підготовку майбутніх фахівців за спільним переліком освітніх програм і спеціальностей (і обговорення згаданого проекту їх нового переліку від 8 серпня 2023 р. не передбачало змін у цьому сенсі). Водночас окремі фахові коледжі після проходження відповідної акредитації здобували право здійснювати підготовку за освітніми програмами молодшого бакалавра та бакалавра, тобто готувати фахівців з вищою освітою [13, 64–67].

У наукових колах було чимало прибічників інтеграції ФПО та професійної (професійно-технічної) освіти (П. Лузан, В. Радкевич, Т. Пашенко та ін.). Два означені ракурси дискурсу дещо несподівано виявилися на державному рівні. Йдеться про

оприлюднений МОН України “План відновлення України: освіта та наука, як фундамент розвитку людського потенціалу” від 3 серпня 2022 р. Серед його розділів, що визначали стан і перспективи розвитку основних ланок системи освіти (дошкільна, загальна середня, позашкільна, вища та ін.), ФПО не виокремлювалася, позаяк вона розглядалася в одному контексті з професійною [3, 128–146] та переважно спільно з вищою освітою [3, 147–166].

Не вдаючись до поглибленого аналізу доцільності та правомірності таких підходів і проєктів, вважаємо, що формування ФПО має відбуватися згідно з визначеними в профільному Законі 2019 р. установками та практичним заходами МОН України в напрямі її перетворення на окремий самодостатній компонент національної системи освіти. Також поділяємо позицію освітян-практиків, управлінців і науковців-аналітиків, які вважають, що невинувато часті трансформації в галузі ФПО, особливо під час пандемії та воєнного часу, зумовлені відсутністю чіткої стратегії і операційних завдань її розвитку та механізмів досягнення прогнорозованих результатів на визначених етапах, тому ключовою проблемою, яка гальмує модернізацію ФПО, є її слабка ефективність [12, 2].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Початок повномасштабної агресії РФ проти України 24 лютого 2022 р. знаменував якісно новий етап становлення та розвитку фахової передвищої освіти. Зважаючи на аналіз ухвалених Верховною Радою, Урядом, МОН України документів та реальних освітніх процесів, у ньому виокремлено три стадії (перша – 24 лютого – кінець квітня 2022 р.; друга – кінець квітня – серпень 2022 р.; третя – серпень 2022 – початок 2024 рр.), які відображають умови і зміст еволюції ФПО від стратегічної невизначеності до адаптації в умовах воєнного стану та стабілізації і подальшого вдосконалення функціонування. На такому тлі продовжився дискурс щодо ролі та місця фахової передвищої освіти в системі національної освіти. Обстоюємо позицію, згідно з якою ФПО є окремим самостійним компонентом системи національної освіти України, який має розв'язувати свої освітні завдання спільно (але не через об'єднання) з вищою та професійною (професійно-технічною) освітою. Предметом подальших студій має стати проблема розвитку мережі ЗФПО за умов воєнного часу та особливості організації їх освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколасв та ін. Київ, 2023. 94 с.
2. Вітренко А. Вища та фахова передвища освіта в умовах воєнного стану. *Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник*. Київ, 2022. С. 161–195.

3. План відновлення України: освіта та наука, як фундамент розвитку людського потенціалу. МОН України. 3.08.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2022/08/19/HO.pdf>.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану: / Закон України від 15.03.2022 р. № 2126-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text>

5. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання питань академічної мобільності. Постанова Кабінету Міністрів від 13.05.2022 р. № 599. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2022-%D0%BF#Text>

6. Про внутрішню академічну мобільність учасників освітнього процесу: лист МОН від 18.03.2022 р. № 1/3507-22. URL: <http://osvita.adm-km.gov.ua/?p=2762>.

7. Про денонсацію Угод в галузі освіти і науки з Російською Федерацією. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2022 № 355. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/355-2022-%D0%BF#Text>.

8. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану: наказ МОН від 07.03.2022 № 735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text>.

9. Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”. Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222102>.

10. Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану: лист МОН від 07.03.2022 № 1/3378-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti>.

11. Про функціонування галузі освіти в умовах воєнного стану: лист МОН від 02.03.2022 № 1/3319-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/622/617/088/622617088b661133060373.pdf>.

12. Радкевич В.О., Лузан П.Г., Пашенко Т.М. Фахова передвища освіта: аналітичний огляд ефективності. *Вісник НАПН України*. 2022. № 4. С. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4209>.

13. Розвиток фахової передвищої освіти в умовах стратегічної невизначеності. *Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт* / Є. Ніколаєв та ін. Київ, 2023. С. 60–74.

14. Роз'яснення МОН щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану. 24.02.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-mon-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-v-voennogo-stanu>.

15. Шкарлет С. Всім закладам освіти рекомендовано припинити освітній процес та оголосити канікули на два тижні. 25 лютого 2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-vsim-zakladam-osviti>.

REFERENSES

1. Vyshcha osvita v Ukraini: zminy cherez viinu: analitichniy zvit (2023). [Higher education in Ukraine: changes due to the war: analytical report]. Ye. Nikolaiev et al. Kyiv, 94 p. [in Ukrainian].

2. Vitrenko, A. (2022). Vyshcha ta fakhova peredvyshcha osvita v umovakh voiennoho stanu [Higher and professional education under martial law]. Letter of the Ministry of Education and Culture dated 02.03.2022 No. 1/3319-22.

pre-higher education under martial law]. *Education of Ukraine under martial law. Informational and analytical collection*. Kyiv, pp. 161–195. [in Ukrainian].

3. Plan vidnovlennia Ukrainy: osvita ta nauka, yak fundament rozvytku liudskoho potentsialu (2022). [Ukraine's recovery plan: education and science as a foundation for the development of human potential]. MON Ukrainy. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2022/08/19/HO.pdf>. [in Ukrainian].

4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo derzhavnykh harantii v umovakh voiennoho stanu, nadzvychnoi situatsii abo nadzvychnoho stanu (2022). [On making changes to some laws of Ukraine regarding state guarantees in conditions of martial law, state of emergency or state of emergency]. *Laws of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text> [in Ukrainian].

5. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia pytan akademichnoi mobilnosti (2022). [On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the regulation of academic mobility issues]. Resolution of the Cabinet of Ministers dated 05/13/2022 No. 599. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

6. Pro vnutrishniu akademichnu mobilnist uchasykiv osvitnoho protsesu (2022). [About the internal academic mobility of participants in the educational process]. Letter of the Ministry of Education and Culture dated 03/18/2022 No. 1/3507-22. Available at: <http://osvita.adm-km.gov.ua/?p=2762>. [in Ukrainian].

7. Pro denonsatsiiu Uhod v haluzi osvity i nauky z Rossiiskoiu Federatsiieiu (2022). [On the denunciation of the Agreements in the field of education and science with the Russian Federation]. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 24, 2022 No. 355. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/355-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

8. Pro deiaki pytannia orhanizatsii roboty zakladiv fakhovoi peredvyshchoi, vyshchoi osvity na chas voiennoho stanu (2022). [On some issues of organizing the work of institutions of vocational pre-university and higher education during martial law]. order of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology of 07.03.2022 No. 735. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text>. [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy “Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini”. (2022). [On the approval of the Decree of the President of Ukraine “On the introduction of martial law in Ukraine”]. *Laws of Ukraine*. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/T222102>. [in Ukrainian].

10. Pro praktiku zastosuvannia trudovoho zakonodavstva u haluzi osvity i nauky pid chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu (2022). [On the practice of applying labor legislation in the field of education and science during the legal regime of martial law]. Letter of the Ministry of Education, Culture, Sports and Science dated 07.03.2022. No. 1/3378-22. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannyatrudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti>. [in Ukrainian].

11. Pro funktsionuvannia haluzi osvity v umovakh voiennoho stanu (2022). [On the functioning of the field of Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/622/617/088/622617088b661133060373.pdf>. [in Ukrainian].

ОСОБЛИВОСТІ ОПАНУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

12. Radkevych, V.O., Luzan, P.H. & Pashchenko, T.M. (2022). Fakhova peredvyshcha osvita: analitychnyi ohliad efektyvnosti [Pre-vocational education: an analytical review of effectiveness]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. No. 4, pp. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4209>. [in Ukrainian].

13. Rozvytok fakhovoi peredvyshchoi osvity v umovakh stratehichnoi nevyznachenosti (2023). [Development of vocational pre-higher education in conditions of strategic uncertainty]. *Higher education in Ukraine: changes due to the war: an analytical report* / Ye. Nikolaiev et al. Kyiv, pp. 60–74. [in Ukrainian].

14. Roziasnennia MON shchodo roboty zakladiv osvity u mezhakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu (2022).

[Explanation of the Ministry of Education and Culture regarding the work of educational institutions within the legal regime of martial law]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-mon-shchodo-roboti-zakladiv-osvity-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voennogo>. [in Ukrainian].

15. Shkarlet, S. (2022). Vsim zakladam osvity rekomendovano prypynyty osvittii protses ta oholosyty kanikuly na dva tyzhni. [All educational institutions are recommended to stop the educational process and announce a vacation for two weeks]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-vsim-zakladam-osvity>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.04.2024

УДК 378.016:81'243

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.305840>

Марина Кубай, викладач кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету
Ярослав Коляска, студент 1-го курсу,
інженерно-технологічний факультет
Вінницького національного аграрного університету

ОСОБЛИВОСТІ ОПАНУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Стаття присвячена дослідженню особливостей роботи з іноземною лексикою. Розглядаються основні етапи формування необхідних навичок студентів під час навчання; інструменти та ресурси, які допомагають у вивченні лексики: онлайн-словники, мобільні додатки й інтерактивні вправи. Обговорюються індивідуальні підходи до вивчення лексики, враховуючи різні стилі навчання та індивідуальні особливості студентів. Увага акцентується на важливості постійної практики і використання мовних навичок у реальних ситуаціях для досягнення успіху в опануванні іноземної мови.

Ключові слова: мова; лексика; комунікація; студент.

Літ. 9.

Maryna Kubai, Lecturer of the Ukrainian and Foreign Languages Department,
Vinnytsia National Agrarian University
Yaroslav Kolyaska, 1st Year Student, Faculty of Engineering and Technology,
Vinnytsia National Agrarian University

FEATURES OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE VOCABULARY BY STUDENTS OF NON-SPEAKING HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The twenty-first century is the century of information technologies, globalization, the process of worldwide political, economic, religious and cultural integration. The English language is no exception and is the subject of these processes. The language is gaining more and more popularity, as it is spoken almost all over the world. The role of the English language is expressed both in the general spheres of human activity and in local ones, which include various sciences, so it is impossible to overestimate the importance of the language. If we talk about international relations, then English occupies a leading position and is clearly the leader among other languages.

Learning foreign vocabulary is a key element in mastering a foreign language, but this process can be difficult and requires effective teaching methods. This article is devoted to the study of the peculiarities of working with foreign language vocabulary. The main stages of forming the necessary skills of students during their studies are considered. Tools and resources that help with vocabulary learning, such as online dictionaries, mobile apps, and interactive exercises, are also discussed. Individualized approaches to vocabulary learning are discussed, taking into account different learning styles and individual characteristics of students. Attention is focused on the importance of constant practice and the use of language skills in real-life situations to achieve success in learning a foreign language.

To successfully master a foreign language, a student must acquire lexical competence as a basis for language learning. The formation of lexical competence consists in the education and consolidation in the mind of stable associative connections between the sound envelope of foreign language lexical units and their conceptual content.

Keywords: language; vocabulary; communication; competence.